

Marek Początko*

DETAL W ARCHITEKTURZE WSPÓŁCZESNEJ

DETAIL IN CONTEMPORARY ARCHITECTURE

Pytanie o detal architektoniczny dziś kieruje nas w stronę poszukiwania sensu całej architektury. Prosta analiza dwóch dzieł architektury historycznej i nowoczesnej sugeruje znaczące różnice w rozumieniu jego formy i roli we współczesnej architekturze.

Słowa kluczowe: detal, architektura współczesna

The question about architectural detail today directed to searching for the sense of the whole architecture. Simple study of two examples historical and modern architecture suggest significant differences in his form and role in contemporary architecture.

Keywords: detail, contemporary architecture

Wstęp

1. Jak czytamy w *Ilustrowanej Encyklopedii dla wszystkich- Architektura i budownictwo*: „detal architektoniczny- potocznie fragment architektonicznego wykończenia budowli, np. tralka w balustradzie, gzyms, obramienie otworu, architektoniczne opracowanie węzła konstrukcji budowli” [1] Dowodzi to jego istnienia w świadomości twórców i odbiorców jako elementu składowego architektury.

2. Historia sztuki budowania uczy, że każda epoka miała własny charakterystyczny styl, tworzyła swój specyficzny detal – świadczył o wystroju architektonicznym, porządku. Posługiwano się nim, by nadać odpowiedni charakter budowli – paradny, monumentalny, klasyczny itp.

Przełom w postrzeganiu detalu w architekturze przyniósł ruch nowoczesny. Funkcjonalistyczna maszyna uczyniła go zbędnym. Ornament uznano za zbrodnię.

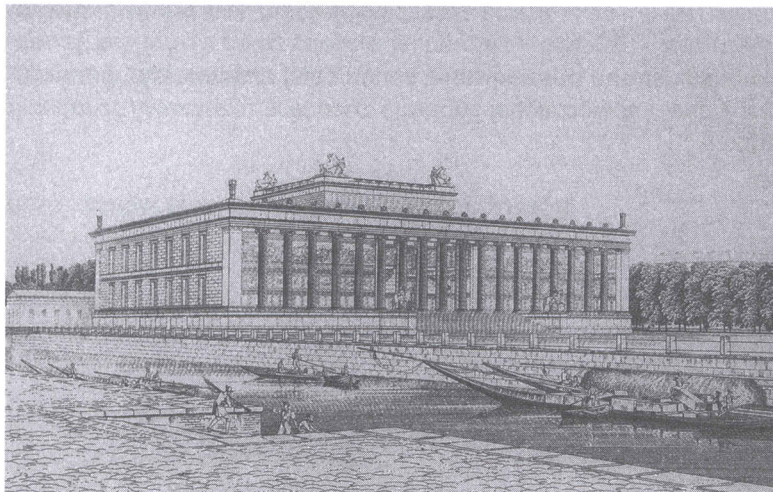
Sztuka ponowoczesna nie wytworzyła własnego spójnego detalu a wręcz zaprzeczyła sensowności stosowania i jego użyteczności w architekturze.

Dzisiejsza architektura posługuje się głównie językiem formy. Detal, który jej towarzyszy nie stanowi celu samego w sobie. Został on zredukowany. Nabrał nowego znaczenia. Zwrot mówiący, że „coś posiada piękny detal” nie określa już historycznej manieri stylizacji, kunsztu wykonania ornamentu, dzieła sztuki. Dziś to prawdopodobnie fragment obiektu, który objawia się jako idealna, technologicznie rozwiązania estetyka precyzji.

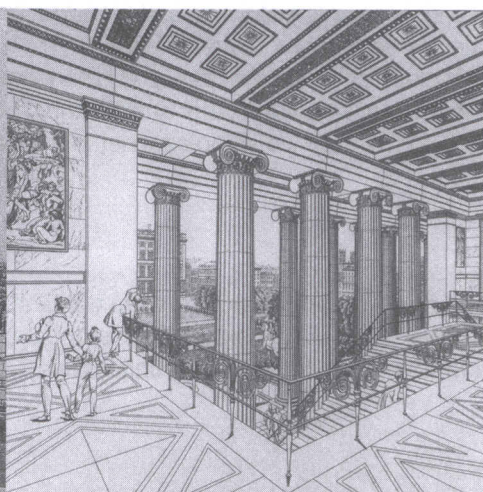
* Początko Marek, mgr inż. arch., Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Instytut Projektowania Architektonicznego.

1–2. Karl Friedrich Schinkel, The Neues Museum, Berlin, projekt 1824, źródło: *Architectural Theory vol.2*, Kolonia 2011, s. 598, 600.
3–4. Axel Schultes, Charlotte Frank Krematorium, Berlin, 1992, źródło: *Minimalism* Arco Editorial S.A. Gomez L., Gonzalez Torras S., Berlin 2003.

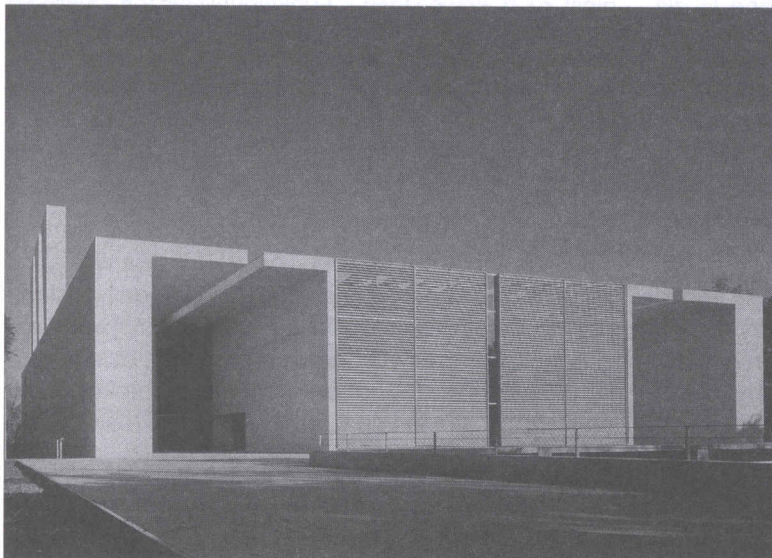
1

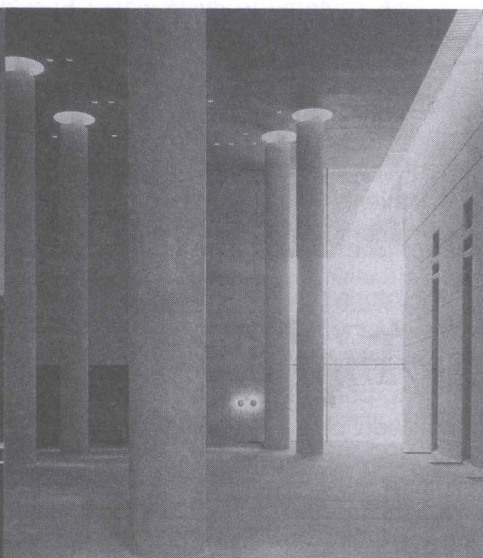
2

3

4

Odnajdujemy go np. we fragmencie wypolerowanej blachy fasadowej, w elementach łączenia barierki stalowej – gdzieś w urządzeniach budowlanych, których obecność wynika z technologii obiektu, a precyzyjnie wykonane pozwala mówić o dziele sztuki.

Posługując się choćby przykładem detalu kamiennego – w historii architektury to odpowiednio wytworzona mała forma architektoniczna na potrzeby konkretnej fasady budynku. Dziś to okładzina z jej naturalną fakturą – strukturą – wyeksponowana i zakomponowana na elewacji.

Prawdopodobnie już nikt nie projektuje detalu w pojęciu tradycyjnym. Wydaje się, że obecnie to element technologii budowlanej, która próbuje być sztuką.

3. Historyczne traktaty o architekturze skupiały się na zasadach, wedle których powinno się wznosić budowle. Mówiły o materiałach, proporcjach, kompozycji i detalu- sposobie jego kształtowania, właściwościach użytego materiału oraz jego obróbki, proporcji i kompozycji na fasadzie.

Współczesna literatura tematu odpowiada panującym tendencjom w architekturze. Dla przykładu album pn. *1000 detali w architekturze* to katalog barwnych fotografii obrazujących sposoby różnego zastosowania współczesnych materiałów budowlanych. Nie ma tam wytycznych projektowych, zasad kompozycji czy proporcji. Ilustruje możliwości technologiczne i najnowsze osiągnięcia budowlane. Detalu doszukuje się we fragmentach tej architektury.

4. Zapytać można o funkcję detalu i czy kiedykolwiek jakąś pełnił?

Pewne jest, że dawniej miał rolę estetyczną, kompozycyjną. Świadczył o stylu czasów, w których powstawał. Dziś prawdopodobnie spełnia funkcję technologiczną. Rozwiązuje się choćby poprzez idealny styk różnych materiałów. Pojawia się tylko tam,

gdzie wynika to z potrzeby. Nie projektuje się go dla samego detalu.

Przypuszcza się, że takie traktowanie detalu ma źródło w architekturze minimum – eliminującej wszystko to, co zbędne dla formy. Działania kierowane są w stronę osiągnięcia równowagi lub zamierzonego kontrastu.

Być może – zgodnie z tezą konferencji – pozostaje niezauważalny.

5. Twórcy okresu postmodernizmu poprzez stosowanie parafraz i metafor oraz zapożyczeń form historycznych próbowali wskrzesić detal, przywrócić jego istotne znaczenie we współczesnej architekturze. Pomimo chwilowego intensywnego rozwoju kierunku, obecnie nie zauważa się kontynuacji tej tendencji.

6. Niekiedy architektura odwołuje się do lokalnych tradycji – formy, detalu i materiału. Wydaje się jednak, że wśród większości twórców panuje przekonanie o potrzebie tworzenia formy nowoczesnej. Tradycję stosują jako metaforę cech regionalnych. A więc i szczegół – detal jest pomijany lub na nowo definiowany.

Analiza

W celu odpowiedzi na pytanie o detal architektoniczny dzisiaj posłużono się analizą prostego zestawienia dwóch obiektów z Berlina – z okresu historycznego i współczesnego.

Wybrano projekt The Neues Museum Karla Friedricha Schinkela z 1824 (il. 1, 2) oraz Krematorium autorstwa Axela Schultesa i Charlotte Frank z 1992 roku (il. 3, 4). Pokazano ich fasady i fragmenty wnętrza.

Zauważyć można różnicę w sposobie traktowania i kształtowania architektury.

Fasada muzeum jest monumentalna, osiowa, pełna elegancji i równowagi. Forma bogata w tradycyjny detal, który jest odpowiednio zakomponowany na elewacjach obiektu.

Krematorium Schultesa ukształtowane jest na zasadzie pustki i masy, akcentowanie wejścia poprzez zagłębienia w bryle. Forma oszczędna, prosta. Fasady obiektu składają się z kompozycji trzech materiałów – metalu, szkła i betonu.

Detalu doszukiwać się można w rozcięciu betonowego dachu, w aluminiowych żaluzjach i drzwiach oraz na styku tych elementów na elewacji.

Podobne znaczące różnice wytypować można w kształtowaniu wnętrza i ich elementów.

Porównując sposób rozwiązania kolumny, który u Schinkela to element nośny w regularnym osiowym ułożeniu, posiadający formę historyczną, rzeźbioną, z podziałem na klasyczne części. Tu stanowi obiekt sam w sobie- bez wątplenia znaczący detal.

W Krematorium filar traktowany jest jako układ konstrukcyjny i kompozycyjny wnętrza, budujący odpowiednią strukturę – przestrzeń wewnętrzną. Autor nie skupia uwagi na poszczególnym pojedynczym elemencie. To okrągły słup z gładkiego betonu. Jego estetykę zredukowano do funkcji jaką pełni, którego wartość dostrzec można w kontekście całego wnętrza. Odpowiednio zakomponowane budują nastrój wnętrza. Trudno doszukiwać się detalu stylizacji w postaci choćby ornamentów jak w przypadku pierwszego omawianego obiektu Schinkela.

Być może źródłem tych różnic jest tak odmienny sposób pojmowania architektury budynku. Budowla historyczna projektowana w czasach z dość jasnymi

i powszechnie stosowanymi zasadami estetycznymi poprzez swój monumentalny wystrój miała nadać odpowiednią rangę obiektowi i funkcji, która go wypełnia. Niezaprzeczalnie odczytać można dużą rolę detalu w tej architekturze.

Obiekt Krematorium obrazuje osiągniętą przez twórcę pełną równowagę pomiędzy światłem i przestrzenią. To budowla wytworzona dla konkretnego miejsca i specyficznej funkcji, gdzie ilość światła we wnętrzu regulowana poprzez odpowiednie otwory w betonowych ścianach oraz żaluzje na fasadach szklanych. Dzieło o silnej i wymownej formie, która oddziałuje swym pięknem i prostotą. Nie odnajdujemy w niej zdobiącego ją detalu.

Całość potwierdza obowiązujący kierunek czy wręcz filozofię we współczesnej architekturze, w której między innymi detal został zredukowany.

Podsumowanie

Detal, jak i cała architektura współczesna, podlega ciągłej ewolucji. Postępując się choćby powyższym prostym przykładem wnioskować można, że jego pojęcie zmieniło się w stosunku do architektury przeszłości. Nie stawowi celu samego w sobie. Nie jest samodzielnym obiektem, elementem budowlanym. Nie istnieje jako oddzielna część obiektu (choć nigdy oddzielny nie był), coraz bardziej jest zagadnieniem technologii budowania a nie samej sztuki. Jest rozwiązaniem przestrzennym i estetycznym ściśle powiązaniem z konkretną budowlą, a niekiedy już tylko problemem budowlanym (technologicznym).

PRZYPISY

[1] W. Szolginia, *Ilustrowana encyklopedia dla wszystkich. Architektura i budownictwo*, Warszawa 1991.

BIBLIOGRAFIA

Sanchez Vidiella A., Fajardo Herrero J., Costa Duran S., *1000 detali w architekturze*, Warszawa 2010.